

Den Haag, 5 april 2005

Hierbij bied ik u, mede namens mijn collega van Vreemdelingen Zaken en Integratie, de publicatie «De buurt als Belemmering?» aan. Dit rapport vormt de neerslag van een onderzoek dat in opdracht van het Ministerie van VROM en het Ministerie van Justitie (V&I) is uitgevoerd door het Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek (ISEO) van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Het onderzoek maakt deel uit van een strategische verkenning naar de gevolgen van migratie voor de demografische samenstelling van de bevolking in Nederland en de gevolgen daarvan voor het woonbeleid, die door het ministerie van VROM wordt uitgevoerd.

In de studie is onderzocht of het wonen in concentratiewijken een zelfstandig effect heeft op de integratie van niet-westerse allochtonen in de Nederlandse samenleving. Immers, er wordt vaak – al dan niet impliciet – van uitgegaan dat het wonen in een concentratiewijk belemmerend werkt op de integratie. De achterliggende redenatie is daarbij dat allochtonen, als gevolg van de ruimtelijke separatie, de Nederlandse taal en de vigerende normen en waarden onvoldoende leren, hetgeen hun integratie in de samenleving belemmert.

De redenatie steunt op bevindingen uit Amerikaans onderzoek naar de situatie in de Verenigde Staten. Echter, of geconcentreerd wonen ook in Nederland (met een sterk van de V.S. afwijkende context) werkelijk dit effect heeft, was tot op heden niet bekend. Zo is het bijvoorbeeld evenzeer denkbaar dat ruimtelijke concentratie ontstaat *als gevolg* van een slechte integratie, in plaats van dat het er de oorzaak van is. In die redenatie zijn de gemiddeld lage opleiding, de derhalve nadelige arbeidsmarktpositie en het daaruit resulterende lage inkomen van niet-westerse allochtonen er de oorzaak van dat zij voor hun huisvesting zijn aangewezen op de minst aantrekkelijke delen van de woningvoorraad. En aangezien die voorraad een ongelijkmatige ruimtelijke spreiding kent, zou slechte integratie *leiden* tot ruimtelijke segregatie.

In het onderhavige onderzoek is daarom nagegaan of het wonen in concentratiewijken wél of géén zelfstandige invloed heeft op de mate van integratie, of met andere woorden, ruimtelijke segregatie een belemmering vormt voor de integratie van niet-westerse allochtonen in de Nederlandse samenleving. Integratie wordt daarbij onderscheiden in twee dimensies: naast structurele integratie, tot uiting komend in de sociaal-economische positie (onderwijs- en arbeidsmarktpositie), wordt culturele integratie (bijvoorbeeld tot uiting komend in taalbeheersing en de afstand tot de moderne westerse normen en waarden) onderscheiden.

De onderzoekers komen tot de conclusie dat er (voor beide dimensies) sprake is van een zelfstandig buurteffect, dat met andere woorden het wonen in concentratiewijken de integratie belemmert. Dat buurteffect is klein, maar wel betekenisvol, en verloopt vooral via contacten die allochtonen met autochtonen onderhouden. Allochtonen die in concentratiewijken wonen hebben een geringere kans om met autochtonen in contact te komen, en juist die contacten blijken volgens het onderzoek bepalend voor integratie.

Daarbij wordt evenwel direct aangetekend dat individuele kenmerken, als bijvoorbeeld opleiding, een veel grotere invloed op integratie hebben dan het wonen in een concentratiewijk.

Uit een beperkte aanvullende analyse komt tenslotte nog naar voren dat het buurteffect sterker speelt bij «kansrijke» allochtonen (allochtonen met een opleidingsniveau van startkwalificatie of hoger) dan voor «kansarme»

allochtonen (opleidingsniveau lager dan startkwalificatie); dat met andere woorden vooral de kansrijken voordeel hebben bij gemengd wonen. Echter, ook voor kansarmen blijkt er een beperkt effect te bestaan, terwijl bovendien uit het onderzoek naar voren komt dat de integratie ook van deze categorie in de relatief korte onderzoeksperiode (4 jaar) relatief sterk is verbeterd.

De beleidsimplicatie van dit onderzoek is dat integratie eerst en vooral kan en moet worden beïnvloed door onderwijs- en arbeidsmarktbeleid, maar dat het woonbeleid daarbij wel een beperkte, ondersteunende bijdrage kan leveren. Die ondersteuning wordt geboden door het (huidige) beleid van differentiatie van de woningvoorraad, binnenstedelijk *en* op de uitleggebieden. Daarnaast is aandacht nodig voor maatregelen die de ontmoetingskansen van mensen vergroten. *Contacten hebben volgens het Erasmus onderzoek een centrale plaats bij integratie. Tegelijkertijd dragen sociale contacten (cohesie) direct bij aan de leefbaarheid van wijken.* En juist de relatief slechte leefbaarheid van de concentratiewijken is een belangrijke pushfactor voor verhuizen naar andere, betere wijken (met het risico dat een zichzelf versterkend effect ontstaat voor de concentratiewijken). In de visie op de Sociaal-Fysieke Aanpak voor het Woonbeleid, die momenteel wordt ontwikkeld, zal hier een nadere invulling aan worden gegeven.

Dit onderzoek vormt de laatste studie die in het kader van de Strategische Verkenning Migratie is uitgevoerd. Daarmee is deze verkenning in feite afgerond. Ik ben van plan om u, voor de zomer van 2005, via een separate brief te informeren over de integrale bevindingen van de verschillende onderzoeken die binnen dit kader zijn uitgevoerd en over de consequenties van de nieuw ontwikkelde kennis voor de invulling van mijn beleid.

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
S. M. Dekker